

Molen „Eva” te Usquert (1)

door B. van der Veen Czn.

Zoals algemeen bekend, heeft deze molen, herbouwd in 1891, toen niet alleen zelfzwichting gekregen, maar ook zelfkruiging. Maar niettegenstaande het aanbrengen van een windroos voor de zelfkruiging, had de molen ook nog een staart.

Die zelfkruiging is jammer genoeg verdwenen, en nu gaat het verhaal dat, doordat de staart was vastgezet, waardoor de kap niet kon kruien, de windroos is stukgewaaid.

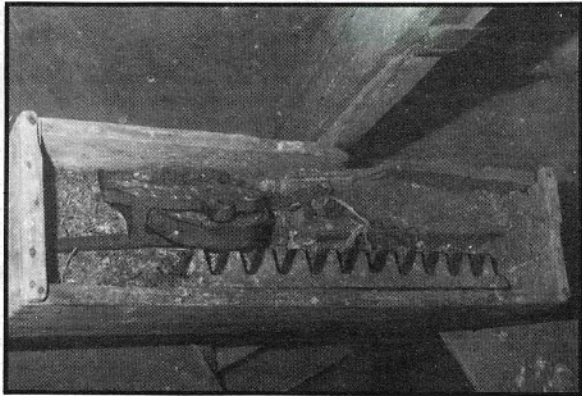
Dit verhaal blijkt echter niet juist te zijn, zoals molenmaker Medendorp uit Zuidlaren mij vertelde, die de juiste toedracht gehoord heeft van de oud-molenmaker P. Takens uit Onderdendam.

Zowel de vierdelige holle as, als de tandheugel, met daarnaast een vlak gedeelte, waarop ijzeren wielen liepen met een diameter van 40 cm, waren afkomstig uit Duitsland.

Het stukgaan van de windroos is als volgt gegaan: Terwijl men bezig was met pellen of malen, ging de kap kruien, dus met de staart en schoren. Een gedeelte van de tandheugel, ter lengte van ongeveer 32 cm, was echter nog niet vastgezet en waarschijnlijk door een trilling is dat gedeelte,

hoog 4 cm, losgeraakt en op de kapzolder gevallen. Door het kruien van de kap is nu een der ijzeren wielen in het daardoor ontstane gat gezakt, dus 4 cm lager, en kon aan het eind van die 32 cm niet verder komen. De kap zat dus vast, waardoor de windroos zijn werk niet kon doen en daardoor stukgewaaid is. Men heeft nog getracht het wiel weer omhoog te krijgen, maar het lukte niet, zelfs de slinger van de lier is toen afgebroken.

Ik deel dit alles mee, niet om de zelfkruiging in diskrediet te brengen, maar om het idee naar voren te brengen, dat wij zouden trachten ergens in Oostfriesland een tandheugel van grote diameter te kopen en hier aan te brengen, waardoor onze provincie weer een windmolen zou hebben met zowel zelfkruiging als zelfzwichting. Het is maar een idee, maar zeker het overwegen waard.

Herinnering aan de tijd dat de "Eva" een zelfkruier was: een stuk ringtandheugel en een keerschijf in de kist op de vangbalk.

B.v.d.V.

(Naschrift redactie: Onze vereniging heeft inderdaad gepoogd, niet alleen in Ostfriesland maar ook elders, een ringtandheugel aan te schaffen voor de "Eva". Gezien de buitengewone diameter van de kruiring van deze molen is men helaas daarin niet geslaagd.)

- - -

Molen „Eva” te Usquert (2)

door W.H. Huizenga, Usquert.

(foto's: Martin E. van Doornik)

De vervallen molen "Eva" te Usquert, gefotografeerd op 12 februari 1983.

De toestand van de molen "Eva" wordt steeds slechter.

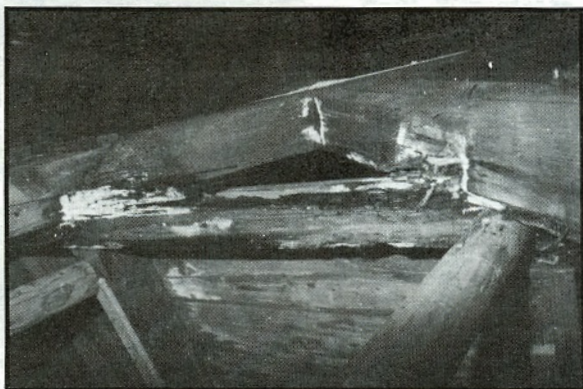
Bij de zware storm van 1 februari '83 was erg veel gekraak en geklapper van loszittend hout te horen. Waarschijnlijk is dit van het nog aanwezige hekwerk van de roeden, dat loslaat.

Door de gemeente Usquert is tijdens de laatste storm een afzetting aangebracht op het grasveld voor de molen van palen met rood/wit lint en een bord 'levensgevaarlijk'.

In september 1982 en op 12 februari 1983 zijn wij nog in de molen geweest. De molen is wel erg groot. Er is veel ruimte op de grote zolders. Dit valt vooral op als men op de steenzolder is. De beide koppels maalstenen lijken in een hoekje te staan. Er bevindt zich nog een koppel maalstenen op een van de onderste zolders, die vroeger elektrisch werd aangedreven. Ook de aan-

drijving hiervan is nog aanwezig. Het is mij onbekend waar de riemen hiervan zijn gebleven. De motor is niet meer aanwezig en ook de kaar ontbreekt. Misschien dat we die kaar later nog eens gaan aanbrengen.

De westkant van de molen is erg slecht. Een veldkruis en een achtkantstijl zijn vermolmd. De oostkant valt wel mee. Ook zijn wij nog rond geweest op de stelling, wel dicht tegen de achtkant

Het vermolmd veldkruis boven de westelijke stellingdeur en de vloer van de steenzolder wordt gestut.

gelopen, want het is onbekend of de stelling aan de buitenkant nog betrouwbaar is. Er komt een nieuwe bredere stelling om. Het muurwerk zal hier en daar moeten worden verbeterd en moet geheel worden ingevoegd.

De windpeluw is totaal verrot; de hals van de bovenas is zo diep verzakt, zodat de wiggen van de halssteen zijn vrijgekomen. De as, een 'Prins van Oranje' nr. 1391, anno 1891, wordt gestut door een zware balk, die over de voeghouten ligt. De pen zit tegen de springbeugel aan. Mijn hand kan zó tussen de pen en de pensteen. Aan de helling van de roeden is dit duidelijk te zien, ze staan bijna vertikaal.

De "Eva" is een van de slechts drie molens in onze provincie met de lange spruit vóór het bovenwiel. Bij de overige molens loopt de lange spruit midden door de kap, dus áchter het wiel.

De zelfzwichting zal niet opnieuw worden aangebracht. Dat is jammer, maar aangezien de zelfzwichting bij de vorige restauratie al was verwijderd, hebben wij ons hier maar mee verzoend.

Inmiddels is er bij de molen "Eva" houtwerk aangekomen dat gebruikt zal worden bij de restauratie. Tevens is men bij de molenmakerij Bremer te Adorp bezig met het vervaardigen van nieuwe roeden. Zoals nu bekend is, zal in de loop van april de kap van de molen worden gehaald.

Het ligt in de bedoeling om op zaterdag 9 april 1983 (dit is nog een voorlopige datum) een inzamelingsactie te houden in Usquert.

In 1983 zullen er geen activiteiten plaatsvinden op de Nationale Molendag in Usquert. Wel gaan wij de mensen via het dorpsblad 'Deur en Veur Oskerders' adviseren de molen "Windlust" te Zandeweer of de molen "Grote Geert" te Kantens te gaan bezoeken.

Door in het dorpsblad stukjes te schrijven proberen wij de mensen warm te krijgen voor de inzamelingsactie. In ons eerste artikelje hebben wij ons voorgesteld en is gesproken over het doel van de actie. In het tweede artikelje zijn wij ingegaan op wat geschiedenis en vooral over de opleiding van vrijwillige molenaars. Veel mensen zijn niet op de hoogte dat die opleiding er is. Vooral in Usquert, waar de molen "Eva" na de vorige restauratie in 1956 vrijwel direkt stil werd gezet, is dat wel erg nodig.

Wij moeten hoe dan ook voorkomen, dat dit straks weer gebeurt. Daarom ook vinden wij het nodig om een stichting te vormen en geen comité. Wij zullen geen eigenaar van de molen worden, maar wij willen de mensen in Usquert garanderen, dat de molen na de restauratie geregeld in gebruik zal zijn en niet weer stil zal worden gezet. Voorlopig zullen wij heten 'Stichting i.o. Molenvrienden Eva'. De "Eva" is de laatste molen, die nog over is in Usquert en mag daarom niet verloren gaan.

Wij willen de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens geen concurrentie aandoen en zullen dan ook proberen om nieuwe leden voor de vereniging te werven. In de korte tijd, dat ik zelf lid ben van de Vereniging Vrienden van de Groninger Molens, ben ik veel wijzer geworden. Ik heb veel geleerd tijdens de molenexcursie van september j.l. en ook de bezichtiging van de oliemolen "Woldzigt" te Roderwolde tijdens de bijeenkomst van de vrijwillige molenaars op 2 oktober 1982, waarbij ik als gast van een van de aanwezige molenaars aanwezig was, heeft een diepe indruk op mij gemaakt. Ik weet nu ongeveer hoe een molen werkt, maar verder ben ik niet technisch op het gebied van molens. Alles wat ik weet, komt uit het Groninger Molenboek en het boek 'Kijk op Molens'.

Door het verzakken van de bovenas oefent zich een geweldige druk uit op de pal, zodat een kam van het bovenwiel gebroken is.

Verder heb ik wel eens meegeholpen op molen "Windlust" te
Zandweer, waar schoolvriend Reinder Tuitman vrijwillige molen-
aar is. Ik ben secretaris van de 'Stichting i.o. Molenvrienden
Eva'.

W.H. Huizenga
Raadhuisstraat 6
9988 RG Usquert
Tel. 05950 - 2813

- - -